

# **Kultūra un māksla**

## **Augstākais mācību satura apguves līmenis**

### **Centralizētā eksāmena programma**

#### **Saturs**

|                                                                       |   |
|-----------------------------------------------------------------------|---|
| 1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts                           | 1 |
| 2. Vērtēšanas saturs                                                  | 2 |
| 2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa                             | 2 |
| 2.2. Satura moduļi                                                    | 3 |
| 2.3. Izziņas darbības līmenis                                         | 4 |
| 3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve                                 | 4 |
| 4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums                                 | 5 |
| 5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji                                    | 5 |
| 6. Palīg līdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā | 7 |

#### **1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts**

Centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmena) mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu kultūrā un mākslā atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) un standarta 4. pielikumam “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā” augstākajā mācību satura apguves līmenī, identificēt un izvērtēt, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti (turpmāk – SR).

Eksāmena adresāts – skolēni, kuri ir apguvuši kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas SR kultūrā un mākslā augstākajā mācību satura apguves līmenī.

## 2. Vērtēšanas saturs

Kultūras un mākslas augstākā mācību satura apguves līmeņa centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmena) vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijās:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Tas nozīmē, ka katru eksāmena testelementu raksturo noteikts SR veids un grupa, satura modulis un izziņas darbības līmenis.

### 2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Skolēnam plānotie SR ir apkopoti šādos veidos:

- zināšanas un izpratne,
- prasmju grupas;
- vērtībās balstīti ieradumi;
- zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas.

Eksāmena uzdevumi ir izstrādāti, orientējoties uz trīs no četriem sasniedzamo rezultātu veidiem. Netiek vērtēti ieradumi.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei eksāmenā iekļauti uzdevumi, kuros skolēni demonstrē izpratni par:

- dažādu kultūrvēsturisko periodu pazīmēm;
- mākslas stilu un virzienu iezīmēm;
- mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.

Prasmju apguvi raksturo četras sasniedzamo rezultātu grupas, kuras iespējams pārbaudīt uzdevumos:

- analizē vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus (piemēram, noteikt izteiksmes līdzekļus mākslas darbā un raksturot tos);
- raksturo vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļu nozīmi mākslas darba saturā (piemēram, raksturo audiovizuālos izteiksmes līdzekļus, sasaistot tos ar mākslas darba saturu);
- sasaista mākslas darba formu un saturu, formulējot pamatotu viedokli par mākslas darba nozīmi un mērķi (piemēram, interpretē mākslas darbā paustās idejas, zīmes un simbolus, atsaucoties uz mākslas darba ideju un uzbūvi);
- interpretē mākslas darbu, saskatot tā mijiedarbību ar kultūrvēsturiskajiem un kultūrsociālajiem kontekstiem (piemēram, sasaista mākslas darba saturu vai izmantotos izteiksmes līdzekļus ar mākslas darba tapšanas kontekstu).

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas skolēns demonstrē izstrādājot un konceptuāli formulējot problēmsituācijas risinājumu ar māksliniecisko izteiksmes līdzekļu palīdzību: definējot problēmu un aktualitāti, izvirzot mērķi, aprakstot darba ieceri, izveidojot risinājuma/idejas īstenošanas plānu un iespējamo norisi, izvērtējot aktualitāti un ilgtspējību kopienā.

**1.tabula.** Sasniedzamo rezultātu veidi, grupas un to īpatsvars

| Sasniedzamo rezultātu veids un grupa                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Īpatsvars (%) |
|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| <b>Zināšanas un izpratne</b>                                 | Skaidro, demonstrējot izpratni par <ul style="list-style-type: none"> <li>dažādu kultūrvēsturisko periodu pazīmēm;</li> <li>mākslas stilu un virzienu iezīmēm;</li> <li>mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 20–25         |
| <b>Prasmju grupas</b>                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>Analizē vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļus.</li> <li>Raksturo vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļu nozīmi mākslas darba satur.</li> <li>Sasaista mākslas darba formu un saturu, formulējot pamatotu viedokli par mākslas darba ideju.</li> <li>Interpretē mākslas darbu, saskatot tā mijiedarbību ar kultūrvēsturiskajiem un kultūrsociālajiem kontekstiem.</li> </ul> | 35–40         |
| <b>Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Izstrādā un konceptuāli formulē problēmsituācijas risinājumu ar mākslas līdzekļu palīdzību (viena mākslas veida vai starpdisciplinārā projekta ietvaros).</li> <li>Formulē darba ieceri.</li> <li>Definē darba problēmu un izvirza mērķi.</li> <li>Izveido risinājuma/idejas īstenošanas plānu.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                  | 35–38         |

## 2.2. Satura moduļi

Satura moduļi eksāmenā strukturēti atbilstoši pieejai Kultūra un māksla II augstākajā mācību satura apguves līmenī kursa programmas paraugā, konkrētos satura moduļus skolēns apgūst katrā tematā.

Satura moduļu īpatsvars eksāmenā (2.tabula) proporcionāls to apguvei noteiktajam stundu skaitam programmas paraugā.

Eksāmena saturā ir saskaņots un nodrošināts SR veidu un grupu, kā arī satura moduļu procentuālais sadalījums.

Eksāmena saturs ir atbilstošs satura indikatoriem.

**2. tabula.** Satura moduļi un to īpatsvars eksāmenā

| Satura modulis                                                                | Īpatsvars (%) |
|-------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| Mākslu valoda (teātra māksla, vizuālā māksla, mūzika).                        | 34 +/- 3      |
| Kultūrvēsturisko periodu pazīmes.                                             | 20 +/- 3      |
| Laikmetīgā māksla un tās mijiedarbība ar kultūras un sociālajiem kontekstiem. | 30 +/- 3      |
| Kultūrvēsturiskie un sociālie konteksti.                                      | 12 +/- 3      |

**2.3. Izziņas darbības līmenis**

Eksāmenā iekļautie uzdevumi grupēti četros izziņas darbības līmeņos, un to līmeņa noteikšanai izmanto SOLO jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomiju. Vispārīgs izziņas darbības līmeņu apraksts, kas piemērots eksāmenā, apkopots 3. tabulā.

**3. tabula.** Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars eksāmenā

| Izziņas darbības līmenis | Līmeņa apraksts                                                                   | Īpatsvars (%) |
|--------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| I                        | Atpazīst, nosaka, atceras, lieto faktus vai atsevišķas idejas.                    | 14 +/- 3      |
| II                       | Apraksta, uzskaita vairākas idejas, lieto terminoloģiju atbilstoši kontekstam.    | 34 +/- 3      |
| III                      | Sasaista, pamato, salīdzina, raksturo, pauž viedokli, izvirza problēmu.           | 27 +/- 3      |
| IV                       | Interpretē vēstījumu, rada, vispārina, konceptualizē idejas, ņem vērā kontekstus. | 22 +/- 3      |

**3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve**

Centralizētajam eksāmenam ir divas daļas (4.tabula). Starp pirmo un otro daļu paredzēts starpbrīdis.

Pirmo daļu veido testelementi, kuri sniedz skolēniem iespēju demonstrēt zināšanas un izpratni par kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, stilu un virzienu iezīmēm dažādās mākslas jomās, kā arī aprakstīt, raksturot, analizēt un interpretēt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus mākslas darbos, tai skaitā laikmetīgās mākslas paraugus / starpdisciplināros darbos.

Otrā daļa ir vērsta uz zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas demonstrēšanu, skolēnam izstrādājot mākslas darba vai kultūras notikuma konceptuālo piedāvājumu, kas risina sabiedrībai aktuālu problēmu. Tematu skolēns patstāvīgi atvasina izvēloties vienu no trim piedāvātajiem citātiem, kas atspoguļo aktuālās diskusijas par sociālajiem un kultūras procesiem Latvijā vai to māksliniecisko refleksiju. Otrās daļas uzdevumi ir uzbūvēti kā pieteikuma veidne, kas atklāj:

- 1) prasmi pamatot savu aktuālās problēmas risinājuma versiju ar mākslas darba / kultūras notikuma palīdzību (pētnieciski radošais aspekts),
- 2) producēšanas pamatprasmes (izpratne par mērķauditoriju, īstenošanas procesu un rezultātiem).

#### 4. tabula. Eksāmena darba uzbūve, izpildes laiks

| Daļa                              | Uzdevumu skaits | Punktu skaits | Daļas īpatsvars % | Izpildes laiks (min) |
|-----------------------------------|-----------------|---------------|-------------------|----------------------|
| 1. Zināšanas, izpratne un prasmes | 4               | 54            | 62                | 120                  |
| 2. Kompleksu problēmu risināšana  | 5               | 33            | 38                | 120                  |

## 4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

Nepieciešams dators ar interneta pieslēgumu, austiņas, A4 lapa, pildspalva.

## 5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Katra eksāmena daļa tiek vērtēta atsevišķi atbilstoši vērtēšanas kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu darbību rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņa apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Eksāmena atbildi nevērtē, ja:

- uzdevums nav izpildīts;
- uzdevuma izpildē pilnībā ignorēti uzdevuma nosacījumi;
- atbildē ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām;
- atbildē ir vērojamas plaģiāta pazīmes.

Katrā uzdevumā ir norādīts maksimālais iegūstamo punktu skaits. Eksāmena vērtētājam ir pieejami kritēriji, pēc kuriem nosaka punktu skaitu, ko skolēns ieguvis. Skolēna rezultātus eksāmenā – iegūto punktu summu visā darbā, iegūto punktu summu katrā daļā – izsaka procentuālā novērtējumā. Vidēji 20% eksāmenā iekļauto testelementu reprezentē minimālo prasību kopumu – katra eksāmena satura moduļa izpildi atbilstoši 1. un 2. līmenim SOLO taksonomijā (piemēram, atpazīst konkrētu kultūras objektu piederību noteiktam kultūrvēsturiskajam periodam vai stilam, nosaka kultūrvēsturiskam periodam, stilam raksturīgākās iezīmes).

Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembrī noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 25.<sup>1</sup> punktam valsts pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums ir mazāks nekā 20 procenti.

Skolēnu sniegumu eksāmenā vērtē pēc kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu atbildi, darbību, rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņu apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Snieguma līmeņu apraksti konkrētu eksāmena uzdevumu vērtēšanai veidoti, izmantojot vispārīgu prasmju vai prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (skatīt 5. tabula) iekopēt no

Lai veidotu vienotu skolotāju un skolēnu izpratni par uzdevumos lietoto rīcības vārdu nozīmi un tai atbilstošu skolēna sniegumu mācību procesā un eksāmenā, izveidots rīcības vārdu skaidrojums (sk. 6.tabula).

#### 5.tabula. Snieguma apraksts

| Vērtēšanas kritērijs                                                                                  | Snieguma apraksts<br>(4 punkti)                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Raksturo mākslas darbā izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, uzbūvi, stilistiskās iezīmes. | Veido spriedumus par mākslas darbā izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem, stilistiskajām iezīmēm un tā uzbūvi, izmantotajiem materiāliem un tehniku.                                                                                                                                                                        |
| Interpretē mākslas darba ideju                                                                        | Interpretē mākslas darbā pausto ideju, formulējot darba autora nolūku, attieksmi un ņemot vērā saikni ar kultūras kontekstu. Interpretē mākslas darbā pausto ideju, veidojot sakarības starp darba formu un saturu. Savu viedokli pamato, veidojot sakarības starp personisko viedokli un mākslas darbā pausto vēstījumu. |
| Pamato savu viedokli, ņemot vērā citu autoru viedokļus.                                               | Definē savu pozīciju – piekrītu/ nepiekrītu un skaidro savu viedokli, papildinot/pretnostatot otrajā viedoklī izmantotos argumentus. Pamato savu viedokli un piedāvā savu versiju, izmantojot faktus ārpus piedāvātajiem.                                                                                                 |
| Interpretē darbā pausto vēstījumu                                                                     | Interpretē mākslas darbā pausto vēstījumu, veidojot sakarības starp darba formu, saturu un ideju. Interpretāciju veido, ņemot vērā mākslas darba tapšanas kontekstus. Raksturo minētā konteksta mijietekmi ar mākslas darba vēstījumu.                                                                                    |
| Piedāvā savu kultūras notikuma ieceri                                                                 | Ieceres apraksts atbilst mākslas darba vai kultūras notikuma mērķim. Iecerei ir tēlainis, autentisks risinājums, tas atbilst tematam un aktualitātei vai problemātikai. Lietota mākslas veidam vai kultūras notikumam atbilstoša terminoloģija.                                                                           |
| Veido secinājumus par kultūras notikuma ilgtspējas iespējām                                           | Analizē un vērtē sava piedāvājuma ieguvumus no vairākiem aspektiem (sociāliem, ekonomiskiem).                                                                                                                                                                                                                             |

#### 6.tabula. Rīcības vārdu skaidrojums

| Rīcības vārds | Rīcības vārda nozīmes skaidrojums                                                                                                    |
|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Apkopot       | savākt vienkopus, strukturēt izmantojamo informāciju                                                                                 |
| Aprakstīt     | sistēmiski, noteiktā un loģiskā secībā izklāstīt, uzrakstīt atbilstoši noteiktiem kritērijiem, neiekļaujot pamatošanu, izskaidrošanu |
| Apzināt       | izpētīt, uzskaitīt, apkopot iepriekšējo pieredzi, iepriekš veiktos pētījumus, projektus, kultūras notikumus, mākslas darbus u. c.    |

|             |                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Atpazīt     | atrast, atklāt, konstatēt, identificēt kultūrvēsturiskajiem periodiem, mākslas stiliem vai virzieniem raksturīgos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus vai iezīmes                                              |
| Definēt     | formulēt veseluma (objekta, jēdziena, fakta, procesa, pazīmes, problēmas, risinājuma u. tml.) pazīmju kopumu, sniegt precīzu raksturojumu                                                                       |
| Dokumentēt  | fiksēt un apkopot pierādījumus (skices, attēlus, audiofailus, pierakstus, iedvesmas avotus, procesus u. tml.)                                                                                                   |
| Formulēt    | izteikt, t. i. runājot vai rakstveidā izpaust (domu, ideju, aktualitāti, problēmu, faktu u. tml.)                                                                                                               |
| Identificēt | sk. noteikt                                                                                                                                                                                                     |
| Interpretēt | atklāt, skaidrot, pārveidot un pārrādīt mākslas darba, objekta, kultūrsociālās parādības u. tml. jēgu, saturu, ideju vai avotos esošo informāciju, izmantojot dažādus pierādījumus                              |
| Izpētīt     | pētīt iepazīt un izprast mākslas darbu, kultūras notikumu, kultūrsociālo procesu aktualitātes vai problēmas u. c.                                                                                               |
| Konkretizēt | padarīt konkrētu, precizēt tēmu, problēmu, aktualitāti, mērķi u. c.                                                                                                                                             |
| Noteikt     | noskaidrot, pazīt, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.)                                                                                                   |
| Pamatot     | izveidot skaidrojumu, izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, novērojumi, iemesli, spriedumi u. tml.)                                                                                  |
| Piedāvāt    | veidot iespējamu, vēlamu, derīgu, piemērotu risinājumu, atlasot, izmantojot informāciju un pamanot iespējas                                                                                                     |
| Raksturot   | noteikt un aprakstīt, kā arī vērtēt būtiskās, raksturīgās īpašības, pazīmes                                                                                                                                     |
| Salīdzināt  | noteikt kopīgās un/vai atšķirīgās īpašības, pazīmes pēc būtības salīdzināmiem vesumiem (objektiem, jēdzieniem, faktiem, procesiem, pazīmēm, problēmām, risinājumiem u. tml.), atsaucoties uz abiem (vai visiem) |
| Secināt     | veidot atzinumu, spriedumu, pamatojoties uz iegūtajiem faktiem, iepriekš veiktu analīzi, vērojumiem, cēloņsakarībām u. tml.                                                                                     |

## 6. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā

Eksāmens veicams, izmantojot datoru. Piezīmēm drīkst izmantot pildspalvu un baltu A4 lapu. Uzdevumos, kur nepieciešama skaņa, izmanto austiņas.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.